

PENENTU INTERAKSI DAN SOKONGAN SOSIAL SEBAGAI KESEJAHTERAAN PSIKOSOSIAL WARGA TUA

Zainon Ghazaley¹
Azlinda Azman²

Abstrak

Keperluan psikososial dalam usia tua adalah satu fenomena pelbagai dimensi yang berlaku dalam konteks antara hubungan dan psikososial. Tujuan kajian ini adalah untuk mengenal pasti status kesejahteraan psikososial warga tua yang berumur 60 tahun dan ke atas dalam komuniti bandar di Cheras, Selangor. Kawasan Cheras merupakan salah satu kawasan yang membangun dalam negeri Selangor berterusan dipengaruhi arus industrialisasi dan modenisasi. Keadaan ini telah mengakibatkan perubahan sosial yang begitu pantas sehingga memberi kesan kepada struktur kekeluargaan dan sosioekonomi penduduk. Fenomena ini turut memberi impak terhadap kesejahteraan psikososial golongan warga tua sehingga membawa kepada isu penyisihan, kesunyian dan kebosanan. Penyelidikan bersifat kualitatif ini telah dijalankan di persekitaran semula jadi iaitu di rumah-rumah responden warga tua. Sejumlah Sembilan (9) orang responden warga tua berumur antara 60 tahun dan 79 tahun, tidak mengira jantina, kaum dan status sosioekonomi telah dipilih khas sebagai responden kajian. Pengumpulan data menggunakan temu bual mendalam tidak berstruktur dan separa berstruktur yang dibuat secara bersemuka. Analisis data kualitatif mendapati bahawa warga tua menghadapi masalah psikososial iaitu kurang interaksi sosial dan sokongan sosial dengan ahli-ahli keluarga yang signifikan sehingga menyebabkan kebanyakan daripada warga tua ini merasai penyisihan, kesunyian dan kebosanan serta memerlukan satu sistem sokongan sosial dalam komuniti. Warga tua ternyata mempunyai ekspektasi keperluan interaksi sosial dan sokongan yang tinggi dan berbeza. Keperluan seperti ini perlu diambil kira dalam sebarang bentuk program perkhidmatan sosial yang disediakan untuk mereka.

Kata kunci: Kesejahteraan psikososial, penyisihan, kesunyian, kebosanan, keperluan interaksi sosial, sokongan dan perkhidmatan sosial.

---

1 Universiti Sains Malaysia.

2 Universiti Sains Malaysia.

Pengenalan

Keperluan interaksi dan sokongan sosial adalah sangat penting bagi warga tua untuk menikmati kesejahteraan sosial dan mencapai kualiti kehidupan hingga ke akhir hayat. Secara umumnya, ahli gerontologi bersetuju bahawa kualiti perhubungan sosial dan penglibatan secara aktif dalam aktiviti social adalah elemen-elemen penting dalam kualiti kehidupan warga tua (Mollenkopf, Marcellini, Flaschentrhger, Gagliardi, & Spazzafumo, 1997).

Warga tua dikatakan lebih merasa ketidakpuasan disebabkan berlakunya kekurangan jaringan sosial. Apabila seseorang itu merasa ketidakpuasan, hasilnya merasa kesunyian (Hall & Havens, 1999). Dalam dua kajian klasik mendapati penyisihan sosial dan kesunyian telah lama dikenal pasti sebagai masalah-masalah yang ada kaitan dengan umur tua (Sheldon, 1948; Halmos, 1952). *“Social isolation typically refers to objective physical separation from other people, such as living alone or residing in a rural geographic area. Loneliness, in contrast, refers to the more subjective feeling state of being alone, separated, or apart from others”* (Tomaka., Thompson., & Palacios, 2006).

Mengikut teori keperluan manusia Maslow (1950), interaksi sosial adalah penting untuk keperluan kepuasan manusia di semua peringkat terutamanya keperluan rasa dipunyai, kasih sayang dan harga diri. Dalam semua peringkat, kewujudan jaringan sosial boleh menggerakkan lagi kepuasan untuk pelbagai keperluan (Jsselsteijin; Baren; & Froukje, 2003).

Manakala komunikasi iaitu melalui percakapan merupakan satu komponen yang sangat penting dalam interaksi sosial dan kesejahteraan psiko logikal serta menjadi asas terhadap timbulnya isu-isu seperti penyisihan, integrasi, dan penyesuaian, dan merupakan bidang yang baik untuk membuat pemeriksaan dan analisis (Lubinski, 1978). Adalah jelas bahawa kebanyakan budaya warga tua mempunyai kurang perhubungan dan peluang untuk mewujudkan perhubungan secara spontan berbanding dengan golongan muda (Lansford; Sherman; & Antonucci, 1998). Walau bagaimanapun, warga tua masih perlu meneruskan perhubungan dengan orang-orang yang signifikan untuk mendapatkan sokongan sosial.

Kajian Noriah (2008) mendapati sokongan sosial bagi warga tua lebih cenderung diterima daripada ahli-ahli keluarga dan rakan-rakan. Mendapat sokongan daripada rakan-rakan sangat dihargai jika warga tua gagal menerima sokongan daripada ahli-ahli keluarga. Sokongan daripada rakan-rakan adalah penting seperti yang telah ditunjukkan oleh responden-responden yang tiada mempunyai saudara rapat atau saudara rapat tinggal berjauhan, atau mereka

yang tiada mempunyai anak (Norah, 2008). Begitu juga satu kajian di Malaysia turut menekankan bahawa sokongan sosial amat diperlukan oleh warga tua dan anak kandung dilihat merupakan unit sokongan yang paling utama (Asnarulkhadi; Abdul Halin; Maarof; Nobaya; Maznah; Amna; & Mohamad Fazdillah (2005).

Transisi Demografi

Dengan fenomena peningkatan bilangan warga tua di seluruh dunia, semua negara akan menghadapi banyak cabaran yang boleh memberi impak terhadap semua aspek dalam masyarakat kurun ke-21. Ahli-ahli negara ASEAN seperti Indonesia, Malaysia, Singapura dan Thailand telah mengalami perubahan yang signifikan akibat proses modenisasi, urbanisasi dan industrialisasi yang begitu pantas (Tengku Azian, 2008). Sejak tiga dekad yang lepas, keseluruhan bilangan warga tua di Malaysia sehingga telah mencapai hampir tiga kali ganda daripada 546,100 kepada 1.45 juta (Tengku Aizan, 2008). Mengikut projeksi Bangsa-Bangsa Bersatu (UN), Malaysia dijangka akan mencapai status negara “penuaan” sepenuhnya dalam tahun 2035, apabila kadar warga tua yang berumur 60 tahun dan lebih mencatat sebanyak 15 peratus.

Malaysia tidak terkecuali, di mana peningkatan perkhidmatan kesihatan dan pembangunan ekonomi negara telah menyumbang kepada faktor panjang umur di kalangan warga tua, penurunan mortaliti dan juga fertiliti. Kesan daripada perubahan ini telah membawa kepada perubahan dalam profil demografi jumlah penduduk dan dijangka pada tahun 2020, berlakunya masyarakat yang matang dengan 9.5 peratus penduduk berumur 60 tahun dan keatas (Yadollah; Nurizan; & Tengku Aizan, 2009).

Kawasan Cheras dalam daerah Hulu Langat, Selangor adalah antara kawasan yang mempunyai ramai penduduk warga tua yang berusia 60 tahun dan ke atas. Hasil daripada banci yang dilakukan pada bulan Ogos 2010, bilangan penduduk warga tua di Daerah Ulu Langat telah meningkat kepada 62,989 orang. Sila lihat (Jadual 1).

Jadual 1: Jumlah penduduk warga tua yang berumur 60 tahun dan keatas di Daerah Hulu Langat, Selangor (Banci 2010).

Kawasan-Kawasan Daerah Ulu Langat	60-64	65-69	70-74	75+
Ampang	9,539	5,309	3,668	3,837
Beranang	1,060	393	340	732
Cheras	5,890	3,167	2,159	2,353
Kajang	6,492	3,227	2,462	3,341
Semenyih	2,558	975	1,005	980
Ulu Langat	1,289	732	649	661
Ulu Semenyih	62	38	30	41
Jumlah	26,890	13,841	10,313	11,945

Sumber : Jabatan Perangkaan Malaysia (2010).

Kawasan Cheras merupakan kawasan kajian ini. Berdasarkan kepada perangkaan terkini (rujuk Jadual 1.0), jumlah penduduk warga tua yang berusia 60 dan ke atas di kawasan Cheras adalah seramai 13,569 orang. Peningkatan bilangan warga tua di kawasan Cheras adalah fenomena yang baru dialami oleh penduduk di kawasan Cheras. Hasil temu bual dengan Dato' Penghulu Mukim Cheras, menyatakan bahawa kebanyakan penduduk di kawasan Cheras dari segi status sosioekonomi, majoritinya adalah kelas menengah yang bekerja di agensi-agensi kerajaan, swasta, perniagaan dan institusi-institusi pengajian tinggi yang terdapat di kawasan Cheras atau berhampiran. Tiada lagi terdapat penduduk di kawasan Cheras yang terlibat dalam bidang pertanian sebagai punca pendapatan. Dengan keadaan persekitaran yang sentiasa sibuk menyebabkan perubahan sosial yang berlaku begitu pantas sehingga penduduk di kawasan ini terutamanya generasi muda lebih tertumpu dengan kerjaya untuk meningkatkan pendapatan bagi menyara keluarga. Fenomena ini telah memberi kesan kepada keperluan psikososial warga tua di kawasan Cheras. Mengikut kenyataan Dato' Penghulu Mukim Cheras, antara masalah utama melibatkan anak-anak kurang mendapat perhatian mengenai keperluan psikososial warga tua mereka, seperti tiada masa untuk berinteraksi dan memberi sokongan sosial. Masa bagi generasi muda juga terlalu terhad sehingga menyebabkan keadaan ini berlaku. Keperluan interaksi sosial dan sokongan dikalangan warga tua adalah penting untuk menentukan keperluan kesejahteraan psikososial warga tua.

Objektif kajian

Objektif utama kajian ini adalah untuk mengenal pasti status kesejahteraan psikososial yang dilalui oleh warga tua yang tinggal di Cheras, Selangor dan

sejauh mana warga tua berhadapan dengan masalah psikososial akibat daripada kurang interaksi dan sokongan sosial dalam kehidupan harian mereka.

Metodologi

Metodologi penyelidikan kualitatif digunakan dalam kajian ini bertujuan membuat eksplorasi dan mengenal pasti keperluan psikososial warga tua di kawasan Cheras.

Seramai empat (4) orang responden kajian dipilih khas daripada senarai penerima Bantuan Penyaraan Orang Tua dengan kebenaran daripada Pejabat Kebajikan Masyarakat Daerah Hulu Langat dan 5 orang responden daripada senarai nama pesara-pesara kerajaan yang terdapat dalam cekera padat dengan kebenaran Pengarah Bahagian Pasca Perkhidmatan, Jabatan Perkhidmatan Awam Malaysia. Pemilihan responden menggunakan teknik "purposive" dan menepati persoalan dan objektif kajian. Pemilihan responden di peringkat awal adalah 30 orang tetapi hanya sembilan (9) orang sahaja yang telah menandatangani surat persetujuan untuk melibatkan diri dalam kajian ini. Bilangan 9 orang responden adalah mencukupi untuk penyelidikan kualitatif. Semua temu bual dilakukan di rumah 9 orang responden selepas diberi penjelasan mengenai kajian yang dijalankan ini.

Penyelidik telah menggunakan teknik temu bual tidak berstruktur (*unstructured interview*) dan temu bual semi-struktur (*semi-structured interview*). Kedua-dua teknik temu bual telah digunakan mengikut kesesuaian semasa sesi temu bual dijalankan. Temu bual dilakukan secara individu dan bersemuka untuk kesemua sembilan (9) responden warga tua. Temu bual secara mendalam (*in-depth interview*) dijalankan oleh penyelidik sendiri bagi setiap responden dan masa temu bual telah ditetapkan antara satu setengah jam hingga dua jam. Kesemua temu bual secara mendalam direkodkan menggunakan perakam suara dengan kebenaran responden-responden kajian. Selepas sesi temu bual penyelidik terus membuat transkripsi temu bual dengan mendengar semula daripada perakam suara.

Lokasi Kajian

Kawasan Cheras, Selangor yang terletak di pinggir Bandaraya Kuala Lumpur, merupakan kawasan yang telah dipilih sebagai kawasan kajian. Justifikasi memilih kawasan ini adalah pertama, dari segi kemudahan pengangkutan untuk pergi ke agensi-agensi kerajaan yang terletak di Putrajaya dan Kuala Lumpur dan untuk berjumpa dengan responden-responden kajian di rumah mereka sendiri. Kedua, perbelanjaan yang rendah kerana jarak tempat tinggal responden tidak jauh dan senang untuk dihubungi dan dilawati. Jarak

kawasan Cheras dengan Bandaraya Kuala Lumpur ialah dalam lingkungan 13 kilometer. Kawasan kajian ini dipenuhi dengan puluhan Taman Perumahan di sepanjang Lebuh raya antara Bandar Kajang ke Kuala Lumpur. Di kawasan ini juga terdapat dua Taman Perumahan yang penduduknya terdiri daripada pesara-pesara kerajaan. Dua Taman Perumahan tersebut adalah Taman Koperasi Cuepacs Batu 7 Jalan Cheras dan satu lagi di Batu 12 Jalan Cheras, Kajang. Penduduk di kawasan Cheras terdiri pelbagai kaum Melayu 96,395, Cina 111,344, India 23,344, lain-lain 1,223 dan bukan warganegara 12,257. Jumlah penduduk keseluruhannya ialah 244,563 orang (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2010).

Hasil Penemuan Kajian

Profil Responden Kajian

Jumlah responden kajian adalah sembilan orang warga tua. Ciri-ciri demografi responden seperti di Jadual 2.

Jadual 2: Ciri Ciri Demografi Sembilan Orang Responden Kajian.
N= 9 (%)

Umur		Agama	
60 – 63	1 (11.1)	Islam	6 (66.6)
64 – 67	5 (55.5)	Buddism	1 (11.1)
68 – 70	1 (11.1)	Hindu	1 (11.1)
71 – 73	1 (11.1)	Kristian	1 (11.1)
74 – 75	1 (11.1)		
Jantina		Pendidikan	
Lelaki	5 (55.5)	Sek. Ren	4 (44.4)
Perempuan	4 (44.4)	SRP	1 (11.1)
		SPM	1 (11.1)
		STPM	1 (11.1)
		Ijazah	1 (11.1)
		PhD/Prof	1 (11.1)
Bangsa			
Melayu	6 (66.6)		
Cina	1 (11.1)		
India	2 (22.2)		
Pendapatan		Status Pekerjaan	
Kurang RM 500	4 (44.4)	Tidak Bekerja/ JKM	4 (44.4)
RM 600 – RM 1000	1 (11.1)	Tidak Bekerja/Pesara	1 (11.1)

RM 1000- RM 2000	2 (22.2)	Tidak Bekerja/Pesara	2 (22.2)
RM 2000- RM 3000	1 (11.1)	Tidak Bekerja/Pesara	1 (22.2)
RM 3000- RM 20,000	1 (11.1)	Pesara/ Prof. Kontrak	1 (11.1)

Status Perkahwinan

Berkahwin/ ada anak sendiri	5 (55.5)
Berkahwin/ ada anak tiri	1 (11.1)
Ibu Tunggal	2 (22.2)
Duda / ada anak	1 (11.1)

Bilangan anak

0 – 3 anak	3 (33.3)
4 – 6 anak	4 (44.4)
7 – 10 anak	1 (11.1)
10 - 13 anak	1 (11.1)

Pengaturan Kehidupan

Tinggal sendirian

2 (22.2)

Tinggal dengan pasangan dan anak belum berkahwin 3 (33.3)

Tinggal dengan pasangan dan anak belum kahwin dan berkahwin 1 (11.1)

Tinggal dengan anak yang berkahwin 1 (22.2)

Tinggal dengan anak saudara 1 (11.1)

Tinggal dengan cucu 1 (11.1)

Permasalahan / Isu Psikososial

Masalah Interaksi Sosial Yang Dialami Responden Kajian

Hasil kajian ini mendapati terdapat 88.8 peratus daripada jumlah responden menghadapi masalah kurang interaksi dan kekurangan sokongan sosial daripada anak-anak dan saudara terdekat. Manakala 33.3 peratus mengalami masalah tiada interaksi dan sokongan daripada pasangan hidup sama ada suami atau isteri sejak berusia lebih 60 tahun. Hanya 11.1 peratus sahaja yang melaporkan tiada masalah interaksi dengan isteri dan anak-anak.

Pada keseluruhannya, hasil kajian telah mengenal pasti bahawa kebanyakan warga tua yang tinggal di kawasan Cheras menghadapi masalah kurang interaksi dan sokongan sosial daripada ahli-ahli keluarga yang signifikan. Penemuan ini jelas menerusi transkripsi temu bual dengan responden-responden kajian seperti berikut:-

Responden 01LM-An (65th) telah melaporkan mengenai masalah kurang interaksi dan sokongan daripada isteri dan anak-anak seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 393 – 403

“Apa yang saya perlukan ketika saya murung macam ni, apa salah kalau kau jumpa engkau tegur Assalamualaikum, Baba apa khabar, cukup,

kemudian tu waktu makan, Baba makan? Baba mari kita makan bersama, aaa ...itu yang saya harapkan, ini tak ada. Atau pun isteri saya, Abang aa... ini air dah buat, niha abang minumlah ni dah ada air aa.. itu yang tak ada, itu yang saya rasa tersisih.”

Petikan kedua: Baris 452 - 455

“aa jadi yang membuatkan saya murung kerana anak-anak tiri saya jarang bertegur sapa dengan saya”

Petikan ketiga: 729 - 723

“So, ingin sangat maksudnya, nak lawan bercakap tak da, nak mengharap bila waktu makan tu anak tu, Baba makan Baba, atau Bang ini air dah siap tak ada,”

Responden 02PM- Gay (65th) melaporkan masalah kurang interaksi dengan suami semenjak berkahwin dan sejak dua tahun lalu responden menghadapi masalah tiada interaksi dengan suami yang meninggalkan dirinya kerana tinggal bersama anak.

Petikan pertama: 170 - 181

“kita berbaik dengan dia tak guna, sebab tak ada kenangan manis, yang lepas kita suami isteri hendak kenangan manis. Jadi la ni dok sorang sorang ni. Nak kenangan manis, nak buat macam mana. Cuma dia pergi kerja, cukup bulan beri duit itu saja. Macam nak mesra-mesra, cakap kasih sayang tak ada. Ada kita tengok kawan-kawan kita, tak boleh cerita ni sedih”

Petikan kedua : 183 – 191

“Suami kita mari balik kat rumah, nak lah bercekerama dengan suami kita ‘awak cakaplah dengan saya, awak cakaplah awak’, ‘cakaplah awak, mana boleh tak cakap, awak kan suami saya.’ ‘Saya tak tahan macam ini awak, saya tak tahan macam ini’ dia diam, tidur,”

Petikan ketiga: 646 - 653

“Jalan-jalan bawa diri, jalan cari kawan yang baik. Cakap, cakap, cakap. Bila mereka tanya nak makan? saya jawab tak payah, aku datang sini bukan nak makan aku mari nak luahkan perasaan. Balik berjalan, sampai rumah makan dan relaks.”

Responden 03PM – Sal (72 th) melaporkan juga mengalami masalah kurang interaksi sosial dengan penjaganya iaitu anak saudara. Laporan responden tersebut adalah seperti berikut:

Petikan pertama : Baris 772 – 774

“Pergi jalan-jalan. Cari kawan. Hilanglah tu. Pergi rumah Murni ke pergi borak-borak.”

Petikan kedua : Baris 364 - 370

“Perlulah ada tempat berjumpa rakan. Seronok jumpa kawan-kawan tak ada rasa bosankan. Yang perlu ada di tempat tu boleh tengok TV, menjahit ke, baca-baca Quran, sembahyang. Seronok jumpa kawan selalu.

Petikan ketiga : Baris 426 – 433

“Dia orang ajak duduk tetap, tapi bosan, dia orang tiada di rumah, anak dia sekolah, ada yang kerjalah. Bosan tinggal di rumah. Saya jalan-jalanlah, kuranglah bosan tu. Kata anak saudara, duduk sinilah, boleh kami ajak jalan-jalan tapi tak ada pun.”

Petikan keempat: Baris 106 - 107

“Bosan, bosanlah, duduk jer di rumah.”

Responden 04PM-Zoy (75th) juga mengalami masalah interaksi sosial dengan anak-anak. Walaupun mempunyai anak seramai 13 orang tetapi harapannya terlalu tinggi agar anak-anak kerap datang melawatnya di rumah. Antara yang dilaporkan oleh responden adalah seperti berikut:

Petikan Pertama: Baris 224 – 229

“Tak cakap. Kalau yang fikir, senyap je orang tua tu, tengoklah mati ke hidup. Dah petang kang tak ada. Besok nya datang, Mak ada rumah? Ada, mak demam, a..hah dah tiga hari aku demam dah. Hah, itu je, cakap. Macam tu lah.”

Petikan kedua : Baris 753 - 762

“Lepas sembahyang maghrib Acik mengaji, lepas sembahyang Isyak Acik mengaji. Itulah dia. Itulah agaknya buat yang hati tu senang, kalau Acik tinggal sorang-sorang Acik rasa sunyi rasanya, Acik bacalah apa-apa ayat Quran tu, hah sudah yang ambil air sembahyang lah aku, mengaji.

Mak Cik duduk atas tilam ni ambil Quran mengaji. Malam pun mengaji. Kadang-kadang tak mahu tidur pukul satu tak mahu tidur.

Petikan Ketiga : Baris 833-835

“Ya, Acik banyak fikir, fikir hal anak. Aku anak aku ramai datang lah balik jengah aku.”

Petikan Keempat : Baris 895 - 897

“Ada rasa tersisih. Tengok anak sebelah rumah kau tengok lah, tapi dia tak keluar cakap apa-apa (tunjuk ke arah rumah anak).”

Responden 06PM- Hani melaporkan bahawa semenjak berusia lebih 60 tahun ada mengalami masalah kurang interaksi dengan pasangan hidup. Kenyataan yang tercatat dalam transkripsi temu bual boleh diinterpretasikan adalah seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 605 – 609

“A’ then sometimes a’ duduk rumah pun only he read newspaper, see TV and nothing, and then at the end , you ni baca paper je ke tak de buat apa-apa .. I know a’ start lah.”

Petikan kedua: Baris 614 – 619

“Not much communication because he is being reserve person, daripada dulu pun dia tak suka borak-borak ni, dia borak at time bila ada something in the office ke, he bring home and tell us.”

Petikan ketiga: Baris 704 – 710

“No, no, no, because he has a different interest, he go for game like football, when he watch football I dah tak ada chan pulak nak tengok. I duduklah kan. Masa tu lah I buka buku, baca buku, baca Quran anything lah, I go to sleep.”

Responden 07LC- Gee (62 th) tinggal bersendirian melaporkan bahawa mengalami masalah interaksi kerana tiada hubungan dengan ahli-ahli keluarga yang signifikan seperti pasangan hidup dan anak-anak serta adik beradik. Oleh kerana tiada peluang berinteraksi responden sentiasa menghabiskan masa di luar rumah. Kenyataan yang terdapat dalam transkripsi seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 176 -177

“Ya lah. Balik tak tentu masa. Kadang-kadang tak ada balik.”

Petikan kedua: Baris 181 – 182

“Saya tak ada tidur, duduk saja tengok TV dekat kedai kopi.”

Petikan ketiga : 230 - 235

“Tak ada. Dia orang separate already. Dia punya cari makan semua. Temper tak sama, kita punya temper not suitable. Banyak kurang jumpa. New Year pun tak jumpa. They have their own family.”

Responden 08LM- Sub (65th) seorang Professional juga menghadapi masalah kurang interaksi dengan anak-anak. Sebagai seorang Pensyarah Kanan di sebuah Universiti, responden sibuk dengan tugas-tugas rasmi manakala anak-anak pula sibuk dengan pekerjaan mereka maka mereka kurang berinteraksi. Kenyataan responden seperti dalam transkripsi temu bual adalah seperti berikut:

Petikan Pertama: Baris 368 -370

“Close is close, tapi, may be susah nak cakap dengan anak-anak susah”

Petikan Kedua: 375 -382

“the other thing dia orang pun balik lambat kadang now dah kerja, pagi-pagi dah pergi, balik petang, we don’t have enough time to talk, tak ada communicate, kadang–kadang dia letih dia balik makan minum, dia lambat bangun”

Petikan Ketiga: 382 – 387

“I don’t plan my time lah to meet them and they never plan to meet, tapi kita makan lah masa makan kita stress out, makan bersama lah. But now dia orang selalu lambat balik”

Responden 09LI- Alex (66 th) telah melaporkan tiada interaksi dan komunikasi dengan isteri sejak empat tahun dan juga mengalami kurang interaksi dengan anak-anak. Dalam pemerhatian penyelidik, responden banyak menghabiskan masa dengan rakan sebaya di kedai kopi berdekatan rumahnya dan dua orang rakan yang tinggal di Kuala Lumpur. Kenyataan responden adalah seperti berikut:

Petikan Pertama: 477 – 481

“No, parents very minimal communication. Only with the mother. But she communicates with friends, the computer, each and all that she talks with them for hours”

Petikan Kedua: 1448 – 1452

“Then aa..., I hope he will then pass it to my wife. Because I and my wife are not in talking terms at all. Although staying in the same house”

Petikan Ketiga: 1657 – 1668

“Yes, I’m satisfied with the way I lived my life. The way I sacrificed myself and my children, my family. But in the other way, I’m not satisfied is what happen in the last minute when my wife didn’t want to talk to me, made a big court case then separated me and don’t talk to me and this kind of thing. That is the dissatisfaction that got in my heart. I find it very difficult to swallow there”

Masalah Interaksi Sosial

Masalah interaksi sosial yang dialami oleh responden warga tua di Cheras pula banyak menjurus kepada ketiadaan atau kurang interaksi dengan pasangan hidup mereka; dan kekurangan interaksi dengan anak-anak atau saudara. Rumusan kepada masalah interaksi ini adalah seperti yang dibentangkan di Jadual 3 berikut.

Jadual 3: Jenis-Jenis Masalah Interaksi Warga Tua di Cheras

Responden / Jenis masalah interaksi	Tiada/kurang Interaksi dengan pasangan hidup	Kurang Interaksi Dengan Anak-anak/ saudara	Tiada Masalah Interaksi
01LM- An (65 th)		X	
02PM -Gay (65 th)	X	X	
03PM –Sal (72 th)		X	
04LI - Vela(75 th)			X
05PM –Zoy (75 th)		X	
06PM –Hani (69 th)	X	X	
07LC - Gee (62 th)		X	
08LM-Sub(65 th)		X	
09LI - Alex (67 th)	X	X	

Masalah Sokongan Sosial

Hasil kajian ini mendapati 44.4 peratus responden kajian berhadapan dengan isu ketiadaan sokongan daripada pasangan hidup apabila berusia lebih 60 tahun. Manakala 66.6 peratus responden warga tua mengalami masalah kurang sokongan sosial daripada ahli-ahli keluarga yang signifikan iaitu anak-anak dan saudara terdekat. Hanya 22.2 peratus menerima sokongan penuh daripada pasangan hidup dan 11.1 peratus daripada anak-anak dan 22.2 peratus lagi telah kematian suami. Antara perincian penemuan yang telah mencerminkan masalah sokongan sosial responden adalah seperti berikut:

Responden 01LM-An (65th) telah melaporkan mengalami tiada mendapat sokongan sosial daripada pasangan hidup dan anak-anak mengikut kenyataannya dalam transkripsi seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 241- 247

“Macam tu lah lebih kurang, yang menjadi perbezaan sekarang ini membuatkan saya kecil hati dengan dia orang ni ada dua anak lelaki tu kahwin saya tak dimasukkan dalam dia punya group, tak dipedulikan macam terpinggir terus.”

Petikan kedua: 364 - 367

“Sejak akhir-akhir ini yang saya selalu murung sedih tu, kerana tidak ada layanan daripada anak-anak tiri, tidak ada layanan daripada isteri”

Petikan ketiga: 555 - 557

“Tak usahkan anak-anak tiri saya bukan darah daging, adik beradik darah daging pun tak kisah.”

Responden 02PM – Gay (65th) melaporkan masalah kurang interaksi dengan suami dan memerlukan sokongan sosial daripada rakan sebaya. Responden melaporkan seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 191 - 195

“bila dia tidur kita keluar jumpa kawan. Kawan tu je lah, orang lain tak ada. Balik karang tidur, sampai masa masak, makan”

Petikan kedua : Baris 209 - 217

“Anak 6 orang. Apabila ibu jadi macam ni, semua tak ambil tahu, oh tak

ambil tahu, dia cuma ambil tahu cuma sayangkan bapa dia. Bapa dia yang betulkan, bapa tak marah dia. Dia tak marah tak sembahyang ke, tak mengaji Quran. Tak apa, tak apa, jadi dia sayangnya bapa dia

Petikan ketiga: Baris 475 - 477

"Sendiri, pandai-pandai lah, jumpa dengan kawan-kawan. Jumpa Ani ke dan lain-lain."

Responden 03PM-Sal (72) melaporkan kurang mendapat sokongan daripada penjaganya iaitu anak saudaranya. Responden menyatakan seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 202 - 205

"Bila petang pergilah rumah kawan, kemudian balik ke rumah anak saudara nama Azlan. Duduk rumah dia lah."

Petikan kedua : Baris 364 - 370

"Perlu lah ada tempat berjumpa rakan. Seronok jumpa kawan-kawan tak ada rasa bosankan. Yang perlu ada di tempat tu boleh tengok TV, menjahit ke, baca-baca Quran, sembahyang. Seronok jumpa kawan selalu."

Petikan ketiga : Baris 772 – 774

"Pergi jalan-jalan. Cari kawan. Hilanglah tu. Pergi rumah Murni ke pergi borak-borak."

Responden 05PM – Zoy (75th) melaporkan mengenai masalah kurang menerima sokongan daripada anak-anaknya. Kenyataannya adalah seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 215- 220

"Yang ini (sambil menunjuk rumah sebelah iaitu rumah banglo dua tingkat. Bibir cemik) yang ini nombor lima, perempuan kahwin dengan orang Indonesia, yang ini, kalau kita baring sini, buka TV, kot demam, demam lah kau, dia tak menyengah."

Petikan kedua: Baris 833 - 839

"Ya, Acik banyak fikir, fikir hal anak. Aku anak aku ramai datang lah balik jengah aku. Yang tauke tu hantarlah duit sikit. Apa lah salahnya. Itu yang

fikir. Kecewa juga lah. Yang janji nak balik rumah aku nak gantikan atap rumah aku. Mengapa tak ganti. Bila hujan bocor.”

Petikan ketiga : Baris 1152 – 1158

“Ini lah kepuasannya. Macam ini lah. nari ni, itu lah Alhamdulillah tak ada apa-apa. Tapi itulah kadang-kadang di buat kepala tu otak tak betul teringat anak, aku banyak anak, anak aku macam ni. Itu yang buat tak tidur itu yang buat tak tidur. Tak tahu bagaimana nak menghilangkan.”

Responden 06PM- Hani (69th) melaporkan bahawa ia kurang mendapat sokongan sosial daripada suami semenjak lanjut usia. Dengan itu responden memerlukan sokongan anak-anak semenjak berusia 60 tahun ke atas disebabkan peristiwa pahit yang dialami kerana suami mempunyai hubungan dengan wanita lain. Kenyataan responden adalah seperti berikut:

Petikan pertama: Baris 235 - 242

“I call in front of them, now your father has an affair with a girl. My son don't want to talk to him so I make my menantu yang cakap. This menantu ni dia ni pun ada psikologi punya approach you know, dia punya approach dengan this man aa baguslah dia.”

Petikan kedua: Baris 321 – 328

“Tak berapa sangat lah but then I am always assured by all my children, mak you don't worry, apa-apa pun you just pekak telinga you, tutup your matalah because emak dah tua tau, that's why I always go for trips, pergi Vietnam, baru ni I went to Medan 5 days.”

Petikan ketiga: Baris 396 -400

“Itu jodoh kita, kita terima dengan tabah, dah kalau ikutkan ya lah kaki ini ringan je nak pergi Pejabat Agama tu kan tapi with the help of my children they give a backing.”

Responden 07LC- Gee (62th) warga tua kaum Cina, tinggal seorang diri menumpang di rumah rakan. Responden juga mengalami masalah tiada sokongan daripada ahli- ahli keluarga kerana kurang berhubung dengannya. Beliau melaporkan seperti berikut:

Petikan Pertama: Baris 54 - 58

“Darah tinggi tak ada check langsung. Langsung tak ada check. Kencing manis pun tak ada check. Kalau mahu mati, mati lah. Apa pun jadi kalau orang mahu mati, matilah”

Petikan Kedua: Baris 79 – 82

“Very bad feeling, ingat banyak-banyak lo, wang ka, duduk lah, semua lah, kerja tak ada, banyak tak baik, macam-macam ingat.”

Petikan Ketiga : Baris 163 – 165

“Saya sudah tua, sudah sakit, mana mahu kerja. Kawan-kawan ada bagi sikit makan”

Responden 09LM – Alex (66 Tahun) melaporkan tiada mendapat sokongan daripada isteri dan anak-anak walaupun tinggal serumah dengan mereka. Dengan demikian merasa dirinya tersisih.

Petikan Pertama : 113 – 116

“Yes, the last chap is very caring, the others are not so caring, and they have their own individualistic attitude”

Petikan Kedua: 900 – 903

“So, we are no more that nice thing to be with. You know when you are young “oh .. its nice to be with that fella”.

Petikan Ketiga : 988 – 999

“I tell him you know, “once we’ll think of aborting you. But do you know do you know tambi, you are such a blessing to me. Without you, I won’t be here. You are the only one that gives me so much kindness and support and comfort. Now, I’m so happy that your mother never aborted you. She may be threatening, but may be she didn’t do it la. But I’m happy”

Jadual 4: Masalah sokongan sosial warga tua di Cheras

Responden	Tiada sokongan daripada pasangan hidup	Kurang Sokongan daripada Anak-anak/saudara	Mendapat sokongan daripada pasangan hidup/anak
01LM- An (65 th)	X	X	
02PM -Gay (65 th)	X	X	
03PM –Sal (72 th)		X	
04LI - Vela(75 th)			X
05PM –Zoy (75 th)		X	
06PM –Hani (69 th)	X		X
07LC - Gee (62 th)		X	
08LM- Sub(65 th)			X
09LI - Alex (67 th)	X	X	

Perbincangan dan Kesimpulan

Keperluan Interaksi Sosial

Keseluruhan keputusan kajian mendapati bahawa warga tua dikawasan Cheras tidak dapat menikmati keperluan kesejahteraan sosial yang mereka harapkan dalam kehidupan harian ketika berusia 60 tahun dan keatas. Fenomena ini berlaku tidak mengira latar belakang status sosioekonomi warga tua di kawasan ini. Keperluan emosi iaitu kasih sayang dan prihatin adalah antara keperluan yang sangat penting bagi warga tua untuk mencapai kesejahteraan sosial dalam kehidupan. Keperluan interaksi dan komunikasi telah terbukti kurang di perolehi daripada ahli-ahli keluarga yang signifikan dalam kajian ini. Perubahan sosial yang berlaku dalam masyarakat industrialisasi dan serba moden mengakibatkan sistem perhubungan dalam keluarga telah berubah. Fenomena ini mengakibatkan budaya menghormati warga tua dalam kalangan generasi muda telah mula terjejas.

Persepsi kesejahteraan yang dikemukakan oleh lapan orang responden adalah merujuk kepada keadaan fizikal dan kesihatan yang baik, dapat bergerak keluar rumah, dapat berinteraksi dengan rakan sebaya, tenang fikiran, berfikiran terbuka, boleh bercampur dengan orang lain dan dapat berkongsi masalah dan kegembiraan. Pada pandangan mereka juga, kesejahteraan turut bermaksud baik dari segi pembangunan kerohanian (spiritual).

Keperluan interaksi dan komunikasi sangat diharapkan oleh warga tua dalam kehidupan harian supaya mereka dapat merasai kasih sayang dan rasa

dipunyai. Melalui interaksi dan komunikasi, warga tua akan dapat memperoleh keyakinan diri dan merasa dihormati. Warga tua yang mengalami masalah tiada atau kurang interaksi sama ada dengan pasangan hidup atau anak-anak seringkali mengalami penyisihan, kesunyian dan bosan dalam kehidupan harian mereka.

Bagi mengatasi masalah interaksi dan komunikasi, warga tua sendiri harus meningkatkan pengetahuan baru dalam bidang teknologi maklumat. Ketika ini terdapat banyak peluang untuk meningkatkan perhubungan sosial dan komunikasi melalui media komunikasi terutamanya dalam melayari internet seperti *facebook*, *twitter* dan *internet chat*, telefon bimbit yang boleh berhubung melalui khidmat pesanan ringkas (Short Message System-SMS). Dengan kemahiran yang mereka perolehi kelak akan dapat membantu golongan ini menghilangkan rasa penyisihan, kesunyian dan kebosanan dalam kehidupan harian.

Oleh itu, agensi-agensi yang terlibat dengan perkhidmatan warga tua perlu mengadakan program-program yang bersesuaian untuk meningkatkan keperluan psikososial dari segi interaksi dan hubungan sosial. Melalui pemerhatian dan hasil-hasil kajian lepas telah menunjukkan bahawa hubungan sosial yang melibatkan hubungan sokongan daripada rakan-rakan dan keluarga dilihat sebagai menambah baik kemerosotan kognitif kepada kedua-dua penderitaan warga tua dan penjaga mereka. Bagi warga tua yang mempunyai hubungan rapat di dalam atau di luar rumah menyatakan lebih merasakan kepuasan hidup dan optimis berbanding dengan mereka yang tersisih (Morris; Lundell; & Dishman, 2004). Dalam satu kajian *longitudinal* telah memberi bukti bahawa ikatan sosial yang rapat dapat berperanan dalam pencegahan perkembangan penyakit dementia (Bassuk; Glass; & Berkman, 1999; Fratiglioni; Wang; & Ericsson, 2000).

Keperluan Sokongan Sosial

Keluarga merupakan peranan yang penting dalam menentukan bahawa warga tua diberi jagaan yang mencukupi. Dalam kebanyakan negara-negara membangun termasuk Malaysia terdapat norma-norma budaya untuk menghormati golongan warga tua dan menjadi tanggungjawab generasi muda untuk bersama menjaga golongan ini. Salah satu cara generasi muda boleh menjaga warga tua mereka dengan tinggal bersama mereka.

Hasil kajian ini telah mengenal pasti bahawa keperluan sokongan sosial dan interaksi sosial adalah perkara penting bagi golongan warga tua yang tinggal di kawasan Cheras untuk mencapai kesejahteraan sosial. Kajian juga mendapati bahawa warga tua di kawasan Cheras menghadapi masalah kurang berinteraksi dengan ahli-ahli keluarga terdekat seperti anak-anak atau

dengan saudara terdekat sebagai penjaga mereka. Hasil penemuan ini dilihat tidak berlaku seperti yang ditekankan oleh Noriah (2008) yang mendapati bahawa sokongan sosial bagi warga tua lebih cenderung diterima daripada ahli-ahli keluarga dan rakan-rakan. Mendapat sokongan daripada rakan-rakan sangat dihargai jika warga tua gagal menerima sokongan daripada ahli-ahli keluarga. Kajian ini juga mendapati bahawa sokongan daripada ahli keluarga adalah penting apabila seseorang warga tua mengalami masalah kesihatan kerana sangat memerlukan ahli keluarga memantau proses rawatan dan pengambilan ubat. Kajian ini juga mendapati warga tua di kawasan Cheras bukan sahaja mengalami kekurangan sokongan sosial daripada anak-anak tetapi juga daripada pasangan hidup samada dengan isteri atau suami, yang mengakibatkan mereka rasa tersisih dan kesunyian. Masalah sebegini kerap kali akan menjejaskan kefungsi sosial mereka. Sedangkan, kajian ini mendapati bahawa warga tua masih ingin meneruskan peranan sosial mereka dalam keluarga dan mendapat kebebasan melakukan aktiviti-aktiviti yang mereka suka tanpa dihalangi oleh anak-anak.

Adaptasi diri dalam proses penuaan adalah penting untuk mencapai kesejahteraan hidup dalam kalangan warga tua di zaman teknologi dan kemodenan melalui bimbingan daripada pelbagai profesional menolong seperti pekerja sosial, kaunselor, pakar perubatan, psikiatri dan lain-lain lagi. Program sokongan sosial bagi warga tua dalam komuniti adalah satu keperluan untuk memberi peluang kepada warga tua berinteraksi, berkomunikasi dan seterusnya mendapat sokongan daripada rakan sebaya dan ahli-ahli dalam komuniti yang berminat bekerja dengan warga tua. Oleh itu, agensi perkhidmatan sosial yang dikendalikan oleh pihak kerajaan perlu dipertingkatkan dan diharapkan dengan adanya kerjasama daripada badan-badan bukan kerajaan akan dapat membantu menggalakkan perancangan intervensi sosial yang dapat memenuhi keperluan kesejahteraan psikososial warga tua dalam komuniti.

Rujukan

- Asnarulkhadi, A.S., et al. (2005). Sokongan sosial ke atas warga tua: Kajian awalan di Kelantan. Jabatan Sains Kemasyarakatan dan Pembangunan, Fakulti Ekologi Manusia. Universiti Putra Malaysia.
- Bailey, K.D. (1978) *Methods of social research. The Free Press, Collier Macmillan Publishers, London.*
- Morris, M., Lundell, J., Eric Dishman.(2004) Catalyzing Social Interaction with Ubiquitous Computing: A needs assessment of elders coping with cognitive decline. *Proactive Health, Intel Research JF3-377;2111 ne 25th Ave Hillsboro, OR 97214.*
- Hall, M., & Havens, B. (1999). The effect of social isolation and loneliness on the health of older women. Executive Summary. Department of Community Health Sciences, University of Manitoba. *Copyright. Madelyn Hall and Betty Havens.*
- IJsselsteijn, W.A., J.K.v.Baren, J.K., & Lanen, F.V. (2003). Staying in touch social presence and connectedness through synchronous and asynchronous communication media. *Eindhoven University of Technology P.O. Box 513, 5600 MB Eindhoven, The Netherlands.*
- Kalache, A., Barreto, S.M., & Keller, A.I.(2005). Global aging: The demographic revolution in all cultures and societies. In *The Cambridge Handbook of Age and Ageing*. Edited By Malcolm L.Johnson. *Cambridge University Press, 2005.*
- Lansford, J.E., Sherman, A.M., Antonucci, T.C. (1998). Satisfaction with social networks. *Psychology and Aging. 13(4)*. In Margaret Morris, Jay Lundell, Eric Dishman (2004) Catalyzing Social Interaction with Ubiquitous Computing: A needs assessment of elders coping with cognitive decline *Proactive Health, Intel Research JF3-377; 2111 NE 25th Ave Hillsboro, OR 97214.*
- Lubinski, R.B. (1978). Why so little interest in whether or not old people talk: A review of recent research on verbal communication among the elderly. *The International Journal of Aging and Human Development Issue: Volume 9, Number 3 / 1978-79 Pages: 237 – 245.*

- Mollenkopf, H., Marcellini, F., Ruoppila, I., Flaschentrhger, P., Gagliardi, C., & Spazzafumo, L. (1997). Outdoor mobility and social relationships of elderly people. *Archives of Gerontology and Geriatrics* 24 (1997) 295-310.
- Morris, M., Lundell, J., & Dishman, E.(2004). Catalyzing Social Interaction with Ubiquitous Computing: A needs assessment of elders coping with cognitive decline *Proactive Health, Intel Research JF3-377; 2111 NE 25th Ave Hillsboro, OR 97214*.
- Noriah, M. (2008). Social policy in Malaysia: A study of social support for the elderly in a rural area. Monograph Series Published by *Institute Social Malaysia, Ministry of Women, Family and Community Development, Malaysia*.
- Rubin, A. & Babbie, E.R. (2008) *Research methods for Social Work*. Thomson Brooks/ Cole USA.
- Tengku Aizan, H., & Nurizan, Y. (2008). National Policy for the elderly in Malaysia: Achievements and Challenges. In *Ageing in Southeast and East Asia: Family, Social Protection and Policy Challenges*. Edited by Lee Hock Guan. ISEAS Publishing. Singapore.
- Tomaka, J., Thompson., S., & Palacios, R. (2006). The relation of social isolation, loneliness and social support to disease outcomes among the elderly. *Journal of Aging and Health*, 18, 359.
- Yadollah, A.M., Nurizan, Y., Tengku Aizan, H., (2009). Determination of psychological well being status among older persons in Northern Peninsular Malaysia. *Indian Journal of Gerontology, Vol.23, No. 2, 193-214*.
- Waite, L.J. (2004). The demographic faces of the elderly. *Population and Development Review, Vol. 30, Supplement: Aging, Health, and Public Policy, 3-16*.